

ШКІЛЬНА АВТОНОМІЯ ЯК ДЕРЖАВНЕ ПРАВО ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ

Освітня галузь, діяльність якої регламентується Конституцією України, законодавчими актами зазнала великих змін. На реформування закладів освіти суттєво впливають зміни діючого законодавства, яке має забезпечити оптимальні умови для функціонування та розвитку системи освіти в умовах нового формату. Викликом для суб'єктів освітнього середовища є новий феномен діяльності передбачений положеннями Закону «Про освіту» (прийнятий від 05.09.2017, набрання чинності 28.09.2017), а саме автономія. Автономія є базовою умовою реалізації організаційно-економічних, соціальних прав в статусі юридичної особи. «Автономія»- грецькою мовою *autonomia* – незалежність, від *autos* – сам, *nomos* – закон. Державна політика функціонування закладів освіти в статусі автономії.

Проблемам дослідження реформування вищої освіти, як складової освітньої галузі, в аспекті автономії присвячено праці вітчизняних учених В. Алькеми [4], Г. Войтенко [5], В. Войтенко [5]. Дослідженнями можливостей практичного впровадження механізмів автономії у закладах загальної середньої освіти присвячено праці Г. Сизоненко, Л. Паращенко, Ю. Шукевича [9].

Впровадження автономії у закладах загальної середньої освіти з використанням терміну «автономія загальноосвітнього навчального закладу» мали місце у Розпорядженні Кабінету Міністрів України №1564-р від 08.12.2009 «Про першочергові заходи щодо забезпечення розширення автономії загальноосвітніх навчальних закладів», але ці заходи мали характер фрагментарних нововведень.

Мета статті – визначення проблем та тенденцій набуття закладами освіти функцій юридичної особи в умовах децентралізації, необхідність та неспроможність впровадження автономії закладів загальної середньої освіти на сучасному етапі економічного розвитку та євроінтеграції України у світовому просторі.

Закон України «Про освіту» визначає що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави. Розвиток особистості постає як важлива державна задача, а тому й гарантується її рішення Конституцією України,

Стаття 53. Кожен має право на освіту. Повна загальна середня освіта є обов'язковою. Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної,

повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

На забезпечення громадян правом на освіту є заклади освіти, основним видом діяльності яких є освітня діяльність. В Законі України «Про освіту» заклади освіти визначаються як юридична особа публічного чи приватного права, визначення яких регламентується Цивільним кодексом України ст.81 Види юридичних осіб п.2 Юридичні особи, залежно від порядку їх створення, поділяються на юридичних осіб приватного права та юридичних осіб публічного права та ст. 167:

1. Держава діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин.

2. Держава може створювати юридичні особи публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом.

3. Держава може створювати юридичні особи приватного права (підприємницькі товариства тощо), брати участь в їх діяльності на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом.

Юридична особа приватного права створюється на підставі установчих документів відповідно до статті 87 ЦКУ.

Тож стає зрозумілим, що заклади освіти, в залежності від виду, особи яку він представляє, розрізняються лише порядком їх створення, а саме:

Юридична особа приватного права створюється на підставі:

1. установчих документів (відповідно до статті 87 ЦКУ)
2. на підставі модельного статуту в порядку, визначеному законом.

Юридична особа публічного права створюється на підставі:

1. розпорядчим актом Президента України;
2. органу державної влади;
3. органу влади Автономної Республіки Крим;
4. органу місцевого самоврядування.

Цивільним Кодексом України встановлюються порядок створення, організаційно-правові форми, правовий статус юридичних осіб приватного права.

Порядок утворення та правовий статус юридичних осіб публічного права встановлюються Конституцією України та законом.

Зв'язок права на освіту та гарантії його реалізації, які покладені Конституцією України та законодавчими актами, які створюються на підставі розпорядчого акта, як зобов'язання держави чи територіальних громад перед учасниками освітнього процесу.

Визначивши що таке *заклад освіти* у правовому колі, дає можливість чіткого уявлення про організацію освітнього процесу, про права і обов'язки учасників освітнього процесу, про реалізацію та дотримання державних

стандартів, про управління і відповідальність у сфері ЗЗСО, науково-методичне забезпечення і матеріально-технічну базу загальної середньої освіти.

Трансформація системи освіти, її інноваційна спрямованість створює нові можливості для організації освітнього процесу в умовах автономії. Поняття автономія – це продукт реформування системи освіти в цілому, адже такими повноваженнями наділялися виключно вищі навчальні заклади, або приватні. ЗУ «Про освіту» ст. 1. *автономія* - право суб'єкта освітньої діяльності на самоврядування, яке полягає в його самостійності, незалежності та відповідальності у прийнятті рішень щодо академічних (освітніх), організаційних, фінансових, кадрових та інших питань діяльності, що провадиться в порядку та межах, визначених законом.

Розглядаючи автономію закладів освіти, як юридичну особу, то постає багато питань, рішення яких здійснюються в умовах децентралізації. Адже територіальні громади наділені повноваженнями їх створювати. Данні правочини є юридичним підґрунтям для організації автономії закладів загальної середньої освіти, але в реальних умовах лише формально. Щоб набути фактичного статусу юридичної особи, заклад освіти має бути визнаним органами державного управління як суб'єкт освітньої, економічної та господарської діяльності, яку здійснює керівництво ЗЗСО. Дані дії нададуть можливість паралельно з органами управління освіти, але на правах повноправного суб'єкта господарювання здійснювати освітню діяльність. З цією метою необхідно укласти відповідні договори та їх зареєструвати у відповідних органах, а саме: Управління Державної казначейської служби України, Відділ Державної фіскальної служби України, Управління Пенсійного фонду, Фонд соціального страхування, Місцевий центр зайнятості, Відділ статистики, ін.

Отже, державні і комунальні підприємства створюються суб'єктом публічних правовідносин (державою, місцевим самоврядуванням, чи їхніми представниками), що оформлюється відповідним розпорядчим актом. Після відповідних кроків вся інформація заноситься у Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань (далі - Єдиний державний реєстр) - єдина державна інформаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи.

Дослідивши організаційну складову реалізації закладами освіти в статусі юридичної особи, кроки для фактичного набуття цього статусу, можна запевнитись що це реально для будь-якого ЗЗСО. Але соціально-економічний стан країни, пригнічений військовими діями на сході, масова трудова міграція, нестабільність національної валюти, кадровий голод в освітній сфері стримують функціонування закладів освіти в режимі автономії.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради, 2017. – №2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2145-19>

2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради, 2014. – № 37-38 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Розпорядженні Кабінету Міністрів України №1564-р від 08.12.2009 «Про першочергові заходи щодо забезпечення розширення автономії загальноосвітніх навчальних закладів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1564-2009-p>
4. Алькема В.Г. «Вчені записки Університету «КРОК» №42 // «Реструктуризація вищого навчального закладу як інструмент формування освітнього простору академічної свободи» // [Електронний ресурс]: <http://library.krok.edu.ua/.../367-vcheni-zapiski-universitetu-krok>
5. Войтенко Г. О. Проблеми і шляхи реформування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / Г. О. Войтенко, В. П. Войтенко, Л. О. Теліс // Філософські дослідження : зб. наук. пр. – Луганськ, 2011. – № 14. – Режим доступу : <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/1169>
6. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» // Відомості Верховної Ради, 21.10. 2019. – №2597-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.